



Kohtulahendite kogumik

EUROOPA KOHTU OTSUS (teine koda)

19. detsember 2019*

Eelotsusetaotlus – Riigiabi – Mõiste – Raskustes olev riigiosalusega raudtee-ettevõtja – Abimeetmed –
Finantsabi andmine – Eesmärk – Riigiosalusega raudtee-ettevõtja tegevuse jätkamine –
Selle riigiosalusega ettevõtja toetamine ja osalus tema kapitalis – Üleandmine teise riigiosalusega
ettevõtja kapitali – Erainvestori kriteerium – Uuest abist eelnevalt teatamise kohustus

Kohtuasjas C-385/18,

mille ese on ELTL artikli 267 alusel Consiglio di Stato (Itaalia kõrgeima halduskohtuna tegutsev riiginõukogu) 5. aprilli 2018. aasta otsusega esitatud eelotsusetaotlus, mis saabus Euroopa Kohtusse 11. juunil 2018, menetluses

Arriva Italia Srl,

Ferrotramviaria SpA,

Consorzio Trasporti Aziende Pugliesi (CO.TRA.P)

versus

Ministero delle Infrastrutture e dei Trasporti,

menetluses osalesid:

Ferrovie dello Stato Italiane SpA,

Gestione Commissariale per Le Ferrovie del Sud Est e Servizi Automobilistici Srl a socio unico,

Autorità Garante della Concorrenza e del Mercato,

EUROOPA KOHUS (teine koda),

koosseisus: koja president A. Arabadjiev, Euroopa Kohtu president K. Lenaerts teise koja kohtuniku ülesannetes, kohtunikud P. G. Xuereb (ettekandja), C. Vajda ja A. Kumin,

kohtujurist: E. Tanchev,

kohtusekretär: ametnik R. Schiano,

arvestades kirjalikku menetlust ja 8. mai 2019. aasta kohtuistungil esitatut,

* Kohtumenetluse keel: itaalia.

arvestades seisukohti, mille esitasid:

- Arriva Italia Srl, Ferrotramviaria SpA ja Consorzio Trasporti Aziende Pugliesi (CO.TRA.P), esindajad: *avvocati* G. L. Zampa ja T. Salonico,
- Ferrovie dello Stato Italiane SpA, esindajad: *avvocati* A. Zoppini, G.M. Roberti, G. Bellitti ja I. Perego,
- Itaalia valitsus, esindaja: G. Palmieri, keda abistas *avvocatessa dello Stato* P. Palmieri,
- Poola valitsus, esindaja: M. Majczyna,
- Euroopa Komisjon, esindajad: D. Recchia ja F. Tomat,

olles 29. juuli 2019. aasta kohtuistungil ära kuulanud kohtujuristi ettepaneku,

on teinud järgmise

otsuse

- 1 Eelotsusetaotlus käsitleb ELTL artikli 107 ja artikli 108 lõike 3 tõlgendamist.
- 2 Taotlus on esitatud Arriva Italia Srl, Ferrotramviaria SpA ja Consorzio Trasporti Aziende Pugliesi (CO.TRA.P) (edaspidi „Arriva Italia jt“) ja Ministero delle Infrastrutture e dei Trasporti (taristu- ja transpordiministeerium, Itaalia) vahelises kohtuvaidluses selle üle, et viimane andis oma 100protsendilise osaluse Ferrovie del Sud Est e Servizi Automobilistici Srl a socio unico (edaspidi „FSE“) kapitalis üle Ferrovie dello Stato Italiane SpA-le (edaspidi „FSI“).

Õiguslik raamistik

Liidu õigus

- 3 Komisjoni teatise riigiabi mõiste kohta [ELTL] artikli 107 lõike 1 tähenduses (ELT 2016, C 262, lk 1; edaspidi „2016. aasta teatis“) punkt 188 näeb ette:

„See, et kohalikud asutused määravad avaliku teenuse pakkuja asutusesiseselt (isegi kui neil oli vabadus anda see kolmandatele isikutele), ei välista iseenesest võimalikku konkurentsi moonutamist. Siiski on võimalik konkurentsi moonutamine välistatud, kui täidetud on järgmised kumulatiivsed tingimused:

- a) teenus on seaduslik monopol (kehtestatud kooskõlas ELi õigusega) [...]
- b) seaduslik monopol ei peaks üksnes välistama konkurentsi turul, vaid ka turu üle, välistades selleks mis tahes võimaliku konkurendi võimaluse muutuda kõnealuse teenuse ainupakkujaks [...]
- c) teenus ei konkureeri teiste teenustega; ning
- d) kui teenuseosutaja tegutseb teisel (geograafilisel või toote) turul, tuleb ristsubsideerimine välistada. Selleks tuleb kasutada eraldi arvestust, kulud ja tulud peavad olema korrektselt eraldatud ning seadusliku monopolina toimivale teenusele antud avalikke vahendeid ei tohi kasutada muuks tegevuseks.“

4 2016. aasta teatise punktid 211 ja 212 on sõnastatud järgmiselt:

„211. Teatavatel asjaoludel ei konkureeri teatavad taristud otseselt teiste samalaadsete taristutega või eri liiki taristutega, mis pakuvad suures osas asendatavaid teenuseid, või selliste teenustega otseselt [...] Otsese konkurentsi puudumine taristute vahel on tavaline ulatuslike võrgutaristute puhul, [...] mis on loomulikud monopolid, st mille puhul ei oleks dubleerimine majanduslikult mõttekas. Samuti on sektoreid, kus erasektori rahastamine taristu ehitamiseks on tühine [...] Komisjon leiab, et liikmesriikidevahelise kaubanduse kahjustamine ja konkurentsi moonutamine on tavaliselt välistatud sellise taristu ehitamise puhul, kui samal ajal i) taristule ei ole tavaliselt mingit otsest konkurentsi, ii) erasektori rahastamine asjaomases sektoris ja liikmesriigis on tühine ning iii) taristu ei ole mõeldud konkreetsele ettevõtjale või sektorile valikulise eelise andmiseks, vaid toob kasu kogu ühiskonnale.

212. Selleks et kogu projekti riiklik rahastamine kuuluks riigiabi eeskirjade kohaldamisalast välja, peavad liikmesriigid tagama, et toetusi taristute ehitamiseks punktis 211 nimetatud olukordades ei saaks kasutada muu majandustegevuse, sealhulgas taristu käitamise ristsubsideerimiseks või kaudseks toetamiseks. [...]“.

5 2016. aasta teatise punkt 219 on sätestab:

„Kui raudteetaristu [...] käitamine võib kujutada endast majandustegevust, [...] siis sellise raudteetaristu ehitamine, mis on tehtud kättesaadavaks võimalikele kasutajatele võrdsetel ja mittediskrimineerivatel tingimustel, erinevalt käitamisest, vastab enamasti punktis 211 sätestatud tingimustele ja selle rahastamine tavaliselt ei kahjusta liikmesriikidevahelist kaubandust ega moonuta konkurentsi. [...]“.

(*) [Joonealune märkus] See ei piira küsimust, kas riigi poolt taristu käitajale antud mis tahes eelis kujutab endast riigiabi. Näiteks, kui taristu käitamine on seaduslik monopol ning taristu käitajate konkurents turul on välistatud, ei saa riigi poolt käitajale antav eelis moonutada konkurentsi ja seetõttu ei ole tegemist riigiabiga. [...] Nagu on selgitatud punktis 188, kui omanik või käitaja tegutseb muul liberaliseeritud turul, peab ta ristsubsideerimise vältimiseks pidama eraldi raamatupidamisarvestust, jaotama kulusid ja tulusid asjakohasel viisil ning tagama, et mis tahes riiklike rahaliste vahenditega ei toetata teisi tegevusi.“

Itaalia õigus

6 28. detsembri 2015. aasta seaduse nr 208 – Sätted aastase ja mitmeaastase riigieelarve koostamise kohta (2016. aasta stabiilsusseadus) (legge del 28 dicembre 2015, n. 208 – Disposizioni per la formazione del bilancio annuale e pluriennale dello Stato (legge di stabilità 2016); *GURI* nr 15 regulaarne lisa, 20.1.2016; edaspidi „2016. aasta stabiilsusseadus“) artikli 1 lõike 867 nägi ette, et võttes arvesse FSE „rasket finantsseisundit“, määratakse talle haldur. Haldur pidi määratama taristu- ja transpordiministri dekreediga.

7 2016. aasta stabiilsusseaduse artikli 1 lõike 867 teine ja viies lause nõudsid, et FSE erakorraline haldur esiteks „koostaks äriühingu saneerimiseks äriplaani“, mille eesmärk oleks vähendada tegevuskulusid, ning teiseks teeks taristu- ja transpordiministrile ettepanekuid FSE üleandmise või võõrandamise kohta ministri poolt selleks ette nähtud tingimustel ja korras. Lisaks oli 2016. aasta stabiilsusseaduse artikli 1 lõike 867 kuuendas ja viimases lauses sätestatud, et enne saneerimiskava elluviimist eraldatakse 2016. aastal riigieelarvest „[FSE] tegevuse jätkamiseks“ 70 miljonit eurot.

8 2016. aasta stabiilsusseaduse selle sätte alusel võttis taristu- ja transpordiminister vastu 12. jaanuari 2016. aasta dekreeidi nr 9 (edaspidi „12. jaanuari 2016. aasta dekreet“), mis nägi ette FSE-le halduri määramise. Vastavalt selle dekreeidi artiklile 6 oli 2016. aasta stabiilsusseaduse artikli 1 lõike 867 alusel

FSE-le eraldatud 70 miljoni euro suurune summa ette nähtud selleks, et järk-järgult suurendada äriühingu kapitali, ja erakorraline haldur võis seda kasutada selleks, et „tagada äriühingu hallatava teenuse jätkuv ja regulaarne osutamine“.

- 9 Taristu- ja transpordiminister leidis, et FSE netovara oli 200 miljoni euroga miinuses, ja otsustas oma 4. augusti 2016. aasta dekreediga nr 264 (edaspidi „4. augusti 2016. aasta dekreet“) anda enda juhitava ministeeriumi osaluse selles äriühingus täies ulatuses FSI-le üle.
- 10 4. augusti 2016. aasta dekreeidi kohaselt valiti FSE omandaja välja dekreeidi artikli 1 lõikes 1 loetletud kriteeriumide alusel, nimelt a) „avaliku sektori osaluse tõhusus tulenevalt samale omanikule (riigiasutusele) kuuluva ühtse majandusüksuse seemisest ümberkorraldamisest“; b) „omandaja selline tööstuslik võimekus ja varaline seisund, mis tagab töö, teenuse ja rahastamise jätkuvuse [...]“ ning c) „äriühingu saneerimine, võttes arvesse [FSE] negatiivset netovara“.
- 11 Vastavalt 4. augusti 2016. aasta dekreeidi artikli 2 lõikele 2 pidi üleandmine toimuma ilma vastutasuta, kuid FSI pidi võtma ametliku kohustuse kõrvaldada seaduses ette nähtud tähtaja jooksul FSE netovara puudujääk. Dekreeidi artikli 2 lõige 3 nägi ette, et üleandmine ei sea kahtluse alla FSE-le 2016. aasta stabiilsusseaduse artikli 1 lõikes 867 ette nähtud õigust kasutada 70 miljoni euro suurust eraldist, et saavutada selles seaduses ette nähtud eesmärgid. Lisaks tuleneb sama dekreeidi artikli 2 lõikest 4, et üleandmine võis toimuda alles pärast seda, kui Autorità Garante della Concorrenza e del Mercato (konkurentsiamet, edaspidi „AGCM“) oli otsustanud jätta läbi viimata FSI ja FSE koondumise kontrolli või mitte lubada koondumist.
- 12 Pärast FSE kapitalis osaluse FSI-le üleandmist asendati 2016. aasta stabiilsusseaduse artikli 1 lõike 867 kuues lause 24. aprilli 2017. aasta dekreetseaduse nr 50 – Kiireloomulised finantsmeetmed, piirkondlikele ja kohalikele üksustele suunatud abimeetmed, täiendavad tegevused seismilisest tegevusest mõjutatud piirkondade toetamiseks ja arengumeetmed (decreto-legge n. 50 – Disposizioni urgenti in materia finanziaria, iniziative a favore degli enti territoriali, ulteriori interventi per le zone colpite da eventi sismici e misure per lo sviluppo (*GURI* nr 95 regulaarne lisa, 24.4.2017; edaspidi „dekreetseadus nr 50/2017“), muudetuna 21. juuni 2017. aasta seadus nr 96 (*GURI* nr 31 regulaarne lisa, 23.6.2017)) artikli 47 lõike 7 kohaselt järgmise sõnastusega:

„Piiramata käesolevas lõikes nimetatud kohustusi, on 2016. aastaks lubatud kulutused 70 miljonit eurot. Need vahendid kantakse [FSE] kapitali hulka, et neid kasutataks liidu vastava valdkonna õigusnormide kohaselt ja äriühingu saneerimiskava raames üksnes taristuüksuse finantsvajaduste ja kohustuste, sh varasemate kohustuste katmiseks. See ei mõjuta [4. augusti 2016. aasta dekreeidi] [...] alusel juba tehtud toimingute, tehingute ja võetud meetmete kehtivust“.

Põhikohtuasi ja eelotsuse küsimused

- 13 Halduri määramise kuupäeval oli FSE ülesandeks, mille Apuulia maakonda (Itaalia) oli talle andnud, 474 km ulatuses kohaliku raudteetaristu käitamine ja hooldus ning reisijate avalikke raudteeveoteenuseid ja maanteeveoteenuseid täiendavate ja/või asendavate teenuste osutamine.
- 14 Äriühing FSI, kelle kapital kuulub täies ulatuses majandus- ja rahandusministeeriumile, on sellise kontserni valdusühing, kes tegutseb kaupade ja reisijate raudteeveo sektoris koos oma tütarettevõtjaga Trenitalia SpA, kes on Itaalia peamine raudtee-ettevõtja ja samasse kontserni kuuluva Rete Ferroviaria Italiana SpA riikliku raudteevõrgu käitamise kontsessioonäär.

- 15 Arriva Italia jt, kes kõik tegutsevad raudtee või maantee ühistranspordi sektoris ning olid eelnevalt väljendanud erakorralisele haldurile oma huvi FSE omandamise vastu, esitasid 24. oktoobril 2016 Tribunale Amministrativo Regionale per il Lazio (Lazio piirkonna halduskohus, Itaalia) tühistamiskaebuse 4. augusti 2016. aasta dekreeidi peale, mis nägi ette taristu- ja transpordiministeeriumile FSE kapitalis kuuluva osaluse täies ulatuses FSI-le üleandmise.
- 16 Oma kaebuse põhjendamiseks väitsid nad eelkõige, et 70 miljoni euro eraldamine ja taristu- ja transpordiministeeriumile FSE kapitalis kuuluva osaluse täies ulatuses üleandmine (edaspidi „vaidlusalune meede“) kujutab endast riigiabi, ning et sellistest meetmetest komisjonile teatamata jätmise ja nende rakendamisega on Itaalia riik rikkunud ELTL artikli 108 lõiget 3.
- 17 AGCM teatas 26. oktoobril 2016 Itaalia valitsusele plaanist anda taristu- ja transpordiministeeriumile FSE kapitalis kuuluv 100protsendiline osalus üle FSI-le ja eraldada 70 miljonit eurot (edaspidi „AGCM-i teade“). See teade põhines asjaolul, et iga kõnealune meede võis konkurentsiameti sõnul olla riigiabi.
- 18 AGCM otsustas 21. novembril 2016 FSI-i ja FSE koondumise suhtes kontrolli alustamata jätta, kuna selle asutuse arvates ei tähendanud selline koondumine, et võiks tekkida või tugevneda turgu valitsev seisund, mis võib oluliselt ja püsivalt kõrvaldada või vähendada konkurentsi asjaomastel turgudel.
- 19 Taristu- ja transpordiminister võttis 28. novembri 2016. aasta teatisega teadmiseks kaks tingimust, millele pidi talle FSE kapitalis kuuluva osaluse täies ulatuses FSI-le üleandmine vastama: et AGCM oli otsustanud FSI ja FSE koondumise suhtes kontrolli alustamata jätta ning et FSI oli võtnud endale kohustuse kõrvaldada seaduses ette nähtud tähtja jooksul FSE netovara puudujääk. Samal päeval vormistati osaluse FSE kapitalis üleandmine FSI-le notariaalaktiga.
- 20 Ministri 28. novembri 2016. aasta teatises oli täpsustatud, et 2016. aasta stabiilsusseaduse artikli 1 lõike 867 alusel eraldatud 70 miljoni euro suurune summa „on määratud – ja suunatud eranditult – [FSE] raudteetaristu rahastamisvajaduste katmiseks – kooskõlas liidu õigusnormidega“.
- 21 FSE esitas 2017. aasta jaanuaris Tribunale di Bari (Bari esimese astme kohus, Itaalia) taotluse kinnitada ennetav kompromiss.
- 22 Tribunale amministrativo regionale per il Lazio (Lazio piirkonna halduskohus) jättis talle esitatud kaebuse 31. mai 2017. aasta otsusega rahuldamata.
- 23 Arriva Italia jt kaebasid selle otsuse edasi Consiglio di Statole (Itaalia kõrgeima halduskohtuna tegutsev riiginõukogu).
- 24 See kohus leiab, et tema menetluses oleva kohtuvaidluse lahendamiseks on vaja tõlgendada EL toimimise lepingu sätteid.
- 25 Esiteks väljendab eelotsusetaotluse esitanud kohus kahtlust, kas kõnealuseid meetmeid on rahastatud riigi ressurssidest ja kas need annavad abisaajale eelise, nagu on sätestatud ELTL artikli 107 lõikes 1. Täpsemalt võib FSE kapitalis oleva osaluse üleandmine FSI-le asetuda konteksti ja ilmsiks tuua eesmärgi, mis võimaldavad tugineda ELTL artiklis 345 sätestatud liidu neutraalsuse põhimõttele omandi õiguslike režiimide suhtes.
- 26 Teiseks märgib eelotsusetaotluse esitanud kohus, et kuigi FSE-le eraldatud 70 miljonit eurot on tema raamatupidamises kajastatud, ei ole see sisuliselt Itaalia riigi eelarvest välja läinud. Seega on kaheldav, kas kõnealuseid rahalisi vahendeid võib juba käsitada eraldatuna ja kas seega kehtib nende suhtes teatamiskohustus vastavalt ELTL artikli 108 lõikele 3.

- 27 Kolmandaks märgib eelotsusetaotluse esitanud kohus, et käesolevas asjas käsitletav majandussektor on piirkondlik reisijatevedu FSE ja Apuulia maakonna vahel sõlmitud teenuslepingus nimetatud territooriumil. AGCM on aga tõendanud, et FSE kapitalis oleva osaluse üleandmine FSI-le ei kujutanud endast koondumist, mis piiraks konkurentsi mõnel käesolevas asjas kõne all olevatest veoteenuste turgudest.
- 28 Lõpuks tekib eelotsusetaotluse esitanud kohtul küsimus, kas juhul, kui käesolevas asjas siiski tuvastatakse riigiabi olemasolu, tuleb 70 miljoni euro suurune summa tagasi nõuda ja FSE praegune omandistruktuur säilitada, või vastupidi, kas tuleb korraldada pakkumismenetlus selle äriühingu omandamiseks.
- 29 Neil asjaoludel otsustas Consiglio di Stato (Itaalia kõrgeima halduskohtuna tegutsev riiginõukogu) menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmised eelotsuse küsimused:

- „1. Kas meede, mis seisneb seaduses ette nähtud 70 miljoni euro suuruses eraldises ühele raudteetranspordi sektori ettevõtjale tingimustel, mis on sätestatud 2016. aasta stabiilsusseaduses (artikli 1 lõige 867), (dekreetseadusega nr 50/2017) muudetud redaktsioonis, ning seejärel selle ettevõtja tasuta üleandmises teisele ettevõtjale pakkumismenetlust korraldamata, on eespool viidatud faktilistel ja õiguslikel asjaoludel ELTL artikli 107 tähenduses riigiabi?
2. Kui see meede on riigiabi, siis kas kõnealune abi on siiski liidu õigusega kooskõlas, ning mis tagajärjed on sellest ELTL artikli 107 lõike 3 kohaselt teatamata jätmisel?“

Eelotsuse küsimuste analüüs

Esimene küsimus

- 30 Oma esimese küsimusega palub eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt selgitada, kas ELTL artiklit 107 tuleb tõlgendada nii, et esiteks rahasumma eraldamine suurtes finantsraskustes olevale riigiosalusega raudtee-ettevõtjale ja teiseks liikmesriigile selle ettevõtja kapitalis kuuluva osaluse täies ulatuses üleandmine teisele riigiosalusega ettevõtjale ilma pakkumismenetlust korraldamata ja ilma vastutasuta, kuid pannes talle kohustuse esimese ettevõtja netovara puudujääk kõrvaldada, kujutavad endast riigiabi ELTL artikli 107 tähenduses.
- 31 Euroopa Kohtu väljakujunenud praktika kohaselt on ELTL artikli 107 lõike 1 tähenduses riigiabiks kvalifitseerimisel nõutav, et kõik selles sättes esitatud tingimused on täidetud. Seega peab esiteks olema tegemist riigi sekkumisega või abi andmisega riigi ressurssidest. Teiseks peab see sekkumine potentsiaalselt kahjustama liikmesriikidevahelist kaubandust. Kolmandaks peab see andma abisaajale valikulise eelise. Neljandaks peab see moonutama või ähvardama moonutada konkurentsi (27. juuni 2017. aasta kohtuotsus Congregación de Escuelas Pías Provincia Betania, C-74/16, EU:C:2017:496, punkt 38 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 32 Seega tuleb uurida, kas need tingimused on kõnealuste meetmete puhul täidetud.

FSE-le 70 miljoni euro suuruse summa eraldamine

- 33 Seoses 70 miljoni euro eraldamisega FSE-le tuleb käesoleva kohtuotsuse punktis 31 nimetatud esimese tingimuse osas märkida, et selleks, et eeliseid saaks pidada ELTL artikli 107 lõike 1 tähenduses „abiks“, peavad need esiteks olema otseselt või kaudselt antud riigi ressurssidest ja teiseks peavad need olema riigile omistatavad (15. mai 2019. aasta kohtuotsus Achema jt, C-706/17, EU:C:2019:407, punkt 47 ja seal viidatud kohtupraktika).

- 34 Mis esimesena puudutab meetme riigile omistamist, siis piisab märkimisest, et nimetatud summa eraldamine FSE-le tuleneb otseselt 2016. aasta stabiilsusseadusest.
- 35 Mis teisena puudutab nõuet, et eelis peab olema antud otseselt või kaudselt riigi ressurssidest, siis tuleb tõdeda, et asjaolu, et eelotsusetaotluse esitanud kohtu sõnul ei ole 70 miljoni euro suurune summa sisuliselt Itaalia riigieelarvest välja läinud ja seega ei ole selle liikmesriigi eelarvele kulu tekitatud, ei tähenda iseenesest, et sellist summat ei saa käsitada „riigi ressurssidena“, eriti juhul, kui potentsiaalne koormus Itaalia riigieelarvele tekitati 2016. aasta stabiilsusseaduse artikli 1 lõikega 867.
- 36 Selles osas tuleneb Euroopa Kohtu praktikast, et alates hetkest, mil isikule antakse riigisiseste õigusaktide alusel õigus riigi ressurssidest abi saada, tuleb abi pidada antuks, mistõttu kõnealuste ressursside tegelik üleandmine ei ole määrava tähtsusega (vt selle kohta 21. märtsi 2013. aasta kohtuotsus Magdeburger Mühlenwerke, C-129/12, EU:C:2013:200, punkt 40).
- 37 Mis nimelt puudutab täpsemalt abi saanud ettevõtjat, kellel on tekkinud finantsraskusi, siis võimaldab sellist ettevõtjat juhtivatel isikutel asuda seisukohale, et tema tegevus on majanduslikult elujõuline ja seega jätkata tema tegevust, pigem avaliku võimu organite otsus anda ettevõtjale abi kui selle tegelik väljamaksmine, tingimusel et see otsus tekitab abi saanud ettevõtjale õiguse seda abi saada, mida peab vajaduse korral kontrollima eelotsusetaotluse esitanud kohus.
- 38 Selles osas tuleb märkida, et 2016. aasta stabiilsusseaduse artikli 1 lõikest 867 nähtub, et 70 miljoni euro eraldamine FSE-le oli lubatud „enne saneerimiskava elluviimist“, mille pidi välja töötama erakorraline haldur, kelle ülesandeks selle sätte kohaselt oli FSE juhtimine.
- 39 Nagu 2016. aasta stabiilsusseaduse artikli 1 lõikest 867 tuleneb, oli Itaalia seadusandja FSE „rasket finantsseisundit“ arvesse võttes selle seaduse vastuvõtmise kuupäeval otsustanud anda nimetatud summa FSE käsutusse, et tagada tema tegevuse jätkumine – nagu selgub 12. jaanuari 2016. aasta dekreediga artiklist 6, mis tähendab, et see käsutusse andmine pidi toimuma viivitamatult. See ei sõltunud saneerimiskava väljatöötamisest.
- 40 Selles osas tuleb märkida, et 2016. aasta stabiilsusseadusele lisatud tehnilises aruandes tuuakse esile, millised märkimisväärsed kahjulikud tagajärjed võivad ühistranspordi kestmajäämisele Apulia maakonnas olla alates 2015. aasta detsembrist sellel, kui Itaalia riik erakorraliselt ei sekku. Samuti tuleb meelde tuletada, et eelotsusetaotlusest ilmneb, et FSE kandis põhikohtuasjas käsitletava summa pärast 2016. aasta seaduse vastuvõtmist oma eelarvesse.
- 41 Neil asjaoludel tuleb asuda seisukohale, et 2016. aasta stabiilsusseaduse artikli 1 lõike 867 alusel FSE-le 70 miljoni euro eraldamine võib – isegi kui eeldada, et see summa ei ole sisuliselt Itaalia riigi eelarvest välja läinud – kujutada endast riigi ressursside kaudu sekkumist käesoleva kohtuotsuse punktis 31 viidatud kohtupraktika tähenduses, tingimusel et see säte on juba FSE-le andnud õiguse seda abi saada, mida peab kontrollima eelotsusetaotluse esitanud kohus.
- 42 Mis puudutab käesoleva kohtuotsuse punktis 31 nimetatud teist tingimust, siis tuleb märkida, et Euroopa Kohtu praktika kohaselt ei tule riigisisese meetme riigiabiks lugemiseks tõendada abi tegelikku mõju liikmesriikidevahelisele kaubandusele ega tegelikku konkurentsi moonutamist, vaid tuleb üksnes uurida, kas abi võib seda kaubandust kahjustada ja konkurentsi moonutada (27. juuni 2017. aasta kohtuotsus Congregación de Escuelas Pías Provincia Betania, C-74/16, EU:C:2017:496, punkt 78 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 43 Seejuures ei ole vajalik, et abi saav ettevõtja osaleks ise liikmesriikidevahelises kaubanduses. Kui liikmesriik annab ettevõtjale abi, võidakse riigisisest tegevust säilitada või suurendada, mille tagajärjel vähenevad teistes liikmesriikides asutatud ettevõtjate võimalused siseneda selle liikmesriigi turule (vt selle kohta 8. mai 2013. aasta kohtuotsus Libert jt, C-197/11 ja C-203/11, EU:C:2013:288, punkt 78 ja seal viidatud kohtupraktika).

- 44 Lisaks tuleneb kohtupraktikast, et tingimus, mille kohaselt peab abi kahjustama liikmesriikidevahelist kaubandust, ei sõltu osutatud veoteenuse kohalikust või piirkondlikust laadist ega asjasse puutuva tegevusvaldkonna olulisusest (14. jaanuari 2015. aasta kohtuotsus Eventech, C-518/13, EU:C:2015:9, punkt 69).
- 45 Seda kohtupraktikat arvestades tuleb märkida, et üks põhikohtuasja hagejatest, Arriva Italia, on Saksa Deutsche Bahn AG kontserni tütarettevõtja, ja nagu kohtujurist oma ettepaneku punktis 48 tähendas, piirab 70 miljoni euro eraldamine FSE-le selle ettevõtja või teiste, muudes liikmesriikides kui Itaalia Vabariik asutatud ettevõtjate võimalust majandada FSE-le usaldatud raudteetaristut või osutada sellel taristul reisijateveoteenuseid. Neil tingimustel võib finantsabi, mis võimaldab tagada sellise finantsraskustes oleva ettevõtja nagu FSE kestmajäämise, kahjustada liikmesriikidevahelist kaubandust.
- 46 Mis puudutab käesoleva kohtuotsuse punktis 31 mainitud kolmandat tingimust, siis ei ole vaidlust selle üle, et FSE-le 70 miljoni euro eraldamine on sellele riigiosalusega ettevõtjale antud eelis. Väljakujunenud kohtupraktikast nähtub siiski, et tingimused, millele peab meede vastama, et kuuluda ETL artikli 107 tähenduses mõiste „abi“ alla, ei ole täidetud, kui riigiosalusega ettevõtja, kes abi sai, võiks saada sama eelise nagu see, mille ta saab riigi vahenditest, tavapärastele turutingimustele vastavatel asjaoludel, kusjuures see hinnang antakse riigiosalusega ettevõtjate puhul üldiselt erainvestori kriteeriumi kohaldades (5. juuni 2012. aasta kohtuotsus komisjon vs. EDF jt, C-124/10 P, EU:C:2012:318, punkt 78 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 47 Kohtupraktikast tuleneb veel, et hindamaks, kas sama meetme oleks tavapärastel turutingimustel võtnud erainvestor, kes on riigiga võimalikult sarnases olukorras, tuleb arvesse võtta üksnes eeliseid ja kohustusi, mis on seotud riigi kui aktsionäri olukorraga, mitte aga neid, mis puudutavad teda kui avaliku võimu kandjat (5. juuni 2012. aasta kohtuotsus komisjon vs. EDF jt, C-124/10 P, EU:C:2012:318, punkt 79 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 48 Pealegi kohaldatakse nimetatud kriteeriumi vaid juhul, kui liikmesriik suudab üheselt ning enne majandusliku eelise andmise otsust või sellega samal ajal tuvastatud objektiivsetest ja kontrollitavatest andmetest lähtudes tõendada, et rakendatav meede pärineb temalt kui aktsionäri. Nõutavad võivad selles osas olla eelkõige tõendid, millest ilmneb, et kõnealune otsus põhineb majandushinnangutel, mis on sarnased nendega, mille käesoleva juhtumi asjaoludel oleks mõistlik erainvestor, kes on nimetatud liikmesriigiga võimalikult sarnases olukorras, enne selle investeeringu tegemist lasknud anda, et teha kindlaks sellise investeeringu kasumlikkus tulevikus (vt selle kohta 5. juuni 2012. aasta kohtuotsus komisjon vs. EDF jt, C-124/10 P, EU:C:2012:318, punktid 82 ja 84).
- 49 Sellega seoses tuleb märkida, et 2016. aasta stabiilsusseaduse artikli 1 lõikest 867 tuleneb, et 70 miljoni euro suurune summa eraldati FSE-le seoses „raske finantsseisundiga“, „et tagada [FSE] tegevuse jätkamine“ enne saneerimiskava elluviimist. Kuid riigiga võimalikult sarnases olukorras olev erainvestor ei oleks sellises olukorras nagu põhikohtuasjas käsitletav olukord eraldanud suurtes finantsraskustes olevale ettevõtjale 70 miljonit eurot, ilma et ta oleks eelnevalt hinnanud sellise investeeringu kasumlikkust.
- 50 Toimiku materjalidest ei nähtu siiski, et Itaalia riik oleks enne 2016. aasta stabiilsusseaduse vastuvõtmist sellise hindamise läbi viinud. Sellele seadusele lisatud tehniline aruanne viitab küll „finants- ja majandusanalüüsile“. Kuid nagu kohtujurist oma ettepaneku punktis 54 täpsustas, ei viita miski sellele, et selle analüüsi eesmärk oleks olnud kindlaks teha 70 miljoni euro eraldamise kasumlikkus Itaalia riigi jaoks.
- 51 Nendel asjaoludel, kuna puuduvad andmed selle kohta, et riik tegi otsuse eraldada kõnealune summa FSE-le tema aktsionärina – mida tuleb siiski kontrollida eelotsusetaotluse esitanud kohtul –, ei ole võimalik kohaldada erainvestori kriteeriumi järeldamaks, et see eraldis ei kujutanud endast valikulist eelist.

- 52 Mis puudutab käesoleva kohtuotsuse punktis 31 nimetatud tingimusi, siis tuleb meelde tuletada, et käesoleva kohtuotsuse punktis 42 viidatud kohtupraktika kohaselt ei ole vaja mitte tõendada tegelikku konkurentsi moonutamist, vaid üksnes uurida, kas see abi võib konkurentsi moonutada. Veel tuleb meelde tuletada, et samast kohtupraktikast tuleneb, et abi, mille eesmärk on vabastada ettevõtja jooksva haldamise või tavakohase tegevuse käigus tavaliselt tekkivatest kuludest, moonutab põhimõtteliselt konkurentsitingimusi (27. juuni 2017. aasta kohtuotsus Congregación de Escuelas Pías Provincia Betania, C-74/16, EU:C:2017:496, punkt 80 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 53 Selline rahaeraldus nagu põhikohtuasjas käsitletav, mis võimaldab suurtes finantsraskustes oleval ettevõtjal turule jääda, võib seega moonutada konkurentsitingimusi.
- 54 FSI ja Itaalia valitsus väidavad esiteks, et põhikohtuasjas see nii ei ole, viidates asjaolule, et 70 miljoni euro suurust summat saab kasutada vaid selleks, et rahastada FSE käitatavat raudteetaristut, teiseks, et see käitamine oli Itaalia õiguses seadusjärgne monopol, ja et kolmandaks välistab asjaolu, et FSE peab taristu käitamiseks ja veeteenuste osutamiseks eraldi raamatupidamisarvestust, mis tahes ristsubsideerimise riski. See argumentatsioon ei saa siiski kahtluse alla seada käesoleva kohtuotsuse eelmises punktis tehtud järeldust seoses sellise suurtes finantsraskustes oleva ettevõtja nagu FSE turule allesjäamisest konkurentsitingimustele tuleneda võivate mõjudega.
- 55 Nimelt tuleb esiteks märkida, et ei 2016. aasta stabiilsusseaduse artikli 1 lõike 867 algne redaktsioon ega 12. jaanuari ja 4. augusti 2016. aasta dekreeidi algsed redaktsioonid ei näinud ette, et FSE-le eraldatud 70 miljonit eurot saab kasutada ainult FSE kasutatava raudteetaristu rahastamiseks. Selle summa niisugune kasutusotstarve oli nimetatud alles 2016. aasta stabiilsusseaduse kõnealuse sätte redaktsioonis, mis tulenes 24. aprillil 2017 vastu võetud dekreetseadusega nr 50/2017 tehtud muudatusest.
- 56 Võttes aga arvesse, et käesoleva kohtuotsuse punktis 36 viidatud kohtupraktikast tuleneb, et meetme liidu riigiabieeskirjadele vastavuse hindamisel on otsustava tähtsusega see ajahetk, mil isikule antakse riigisiseste õigusaktide alusel õigus abi saada, siis ei saa põhikohtuasjas kõne all oleva summa kasutusotstarbe kohta dekreetseadusega nr 50/2017 tehtud muudatus mõjutada järeldust, et selle summa eraldamine võis moonutada konkurentsi, tingimusel et 2016. aasta stabiilsusseaduse artikli 1 lõike 867 esialgse redaktsiooniga oli FSE-le juba antud tingimusteta õigus sellele eraldisele; seda asjaolu peab aga kontrollima eelotsusetaotluse esitanud kohus, nagu nähtub käesoleva kohtuotsuse punktist 41.
- 57 Teiseks on tõsi, nagu komisjon oma 2016. aasta teatise punktides 188 ja 219 sisuliselt selgitab, et see, kui liikmesriik usaldab seadusjärgse monopoli seisundis oleva avaliku teenuse osutamise riigiosalusega äriühingule, ei põhjusta teatavatel tingimustel konkurentsimoontonutust, ja seadusjärgse monopoli seisundis olevale käitajale antud eelis ei saa sellistel asjaoludel konkurentsi moonutada. Siiski, nagu täpsustab ka komisjon oma teatise punkti 188 alapunktis b, on selleks, et sellist moonutamist võiks niisugustel asjaoludel välistada, vaja, et seadusjärgne monopol ei välistaks mitte ainult konkurentsi turul, vaid ka turu üle, välistades selleks mis tahes võimaliku konkurendi võimaluse muutuda kõnealuse teenuse ainupakkujaks.
- 58 Euroopa Kohtule esitatud toimikust nähtub, et Apuulia maakonnaga sõlmitud lepingu kehtivuse ajal on FSE-l selle lepinguga hõlmatud raudteetaristu kasutamise ainuõigus reisijate avalike raudteeveeteenuste osutamiseks. Kuid selleks, et teha kindlaks, kas tegemist oli turuga, mille puhul konkurents oli välistatud, on vaja tõendada, et Apuulia maakond pidi normatiivsete või haldusmeetmetega tellima selle taristu käitamise ning nende teenuste osutamise ainuisikuliselt sellelt ettevõtjalt (vt analoogia alusel 29. juuli 2019. aasta kohtuotsus Azienda Napoletana Mobilità, C-659/17, EU:C:2019:633, punkt 38). Euroopa Kohtule esitatud toimiku ükski dokument ei tõenda, et selline kohustus oli olemas, nii et näib, et sellel maakonnal oleks olnud õigus tellida kõnealune käitamine ja teenused ka mõnelt teiselt teenuseosutajalt.

- 59 Seega võis FSE-le 70 miljoni euro eraldamine, mis võimaldas sellel äriühingul turule jääda, takistada seda, et FSE käitav taristu ja osutatavad veeteenused tellitakse teistelt ettevõtjalt, nagu Arriva Italia jt.
- 60 Kolmandaks, mis puudutab argumente selle kohta, et FSE peab kõnealuse raudteetaristu käitamise ja veeteenuste osutamise suhtes eraldi raamatupidamisarvestust, siis tuleb märkida, et isegi kui eeldada, et 70 miljoni euro suurune summa eraldati FSE-le ja seda kasutati üksnes selle raudteetaristu rahastamiseks, vastaval juhul alates dekreetseaduse nr 50/2017 jõustumisest, siis ei kõrvalda see asjaolu mõju käesoleva kohtuotsuse punktis 53 viidatud konkurentsitingimustele. Nimelt, nagu komisjon oma 2016. aasta teatise punktis 219 märkis, vastab selle teatise punktis 211 sätestatud tingimustele enamasti sellise raudteetaristu ehitamine, mis on tehtud kättesaadavaks võimalikele kasutajatele võrdsetel ja mittediskrimineerivatel tingimustel, mistõttu sellise ehitamise rahastamine tavaliselt ei moonuta konkurentsi.
- 61 Isegi kui eeldada, et selle summa eraldamist FSE-le võib mõista nii, et see on antud üksnes raudteetaristu ehitamise eesmärgil, mitte aga muudel eesmärkidel, on siiski tegemist raudteetaristuga, mis ei ole võimalikele kasutajatele kättesaadavaks tehtud võrdsetel ja mittediskrimineerivatel tingimustel, kuna FSE-l on ainuõigus selle kasutamisele Apuulia maakonnaga sõlmitud lepingu kehtivuse ajal. Asjaolu, et FSE peab pidama eraldi raamatupidamisarvestust, ei mõjuta seega järeldust, et sellele ettevõtjale 70 miljoni euro eraldamine võib moonutada konkurentsi.
- 62 Eeltoodud kaalutlustest järeldub – eeldusel, et eelotsusetaotluse esitanud kohus asjaolusid kontrollib –, et meetme, mis seisneb rahasumma eraldamises suurtes finantsraskustes olevale riigiosalusega raudtee-ettevõtjale, võib kvalifitseerida riigiabiks ELTL artikli 107 tähenduses.

FSE kapitalis osaluse üleandmine FSI-le

- 63 Mis puudutab kahest kõnealusest meetmest teist, siis tuleb kõigepealt märkida, et see hõlmab kahte asjaolu: esiteks taristu- ja transpordiministeeriumile FSE kapitalis kuulunud kogu osaluse üleandmine FSI-le ilma pakkumismenetluseta ja ilma vastutasuta ning teiseks FSI võetud kohustus kõrvaldada FSE netovara puudujääk.
- 64 Kuigi sellest, et kapitaliosalus FSEs anti FSI-le üle ilma vastutasuta, võib esmapilgul järeldada, et seda viimati nimetatud ettevõtjat võib pidada võimaliku riigiabi saajaks, tuleb siiski meelde tuletada, et põhikohtuasjas käsitletava tehingu eesmärk oli taastada FSE kasumlikkus. Seega ei saa välistada, et võimaliku abi saajaks võib pidada FSEd. Eelotsusetaotluse esitanud kohtul tuleb kontrollida, kumba nendest kahest tuleb vastaval juhul pidada võimaliku riigiabi saajaks või kas võib nii FSEd kui ka FSId käesoleva kohtuotsuse punktis 31 kirjeldatud tingimustel pidada koos selle abi saajateks.
- 65 Mis puudutab küsimust, kas kahest kõnealusest meetmest teine kujutab endast riigiabi ELTL artikli 107 tähenduses, siis tuleb esiteks märkida käesoleva kohtuotsuse punktis 31 viidatud esimese tingimusega seoses, et taristu- ja transpordiministeeriumile FSE kapitalis kuulunud kogu osaluse üleandmist FSI-le tuleb pidada riigile omistatavaks riigi ressursside üleandmiseks. Lisaks on FSI võetud kohustus kõrvaldada FSE netovara puudujääk samuti riigi ressursside üleandmine viimase kasuks tingimusel, et FSE on saanud selle abi saamise õiguse, mida peab vajaduse korral kontrollima eelotsusetaotluse esitanud kohus. Kuna kohustuse heastada FSE netovara puudujääk on võtnud täies ulatuses majandus- ja rahandusministeeriumile kuuluv riigiosalusega ettevõtja, siis on see igal juhul omistatav Itaalia riigile.
- 66 Vastupidi sellele, mida väidavad Itaalia valitsus ja FSI, ei saa tugineda asjaolule, et ELTL artikli 345 kohaselt ei mõjuta see alusleping kuidagi omandi õiguslikku režiimi liikmesriikides, põhjendamaks väidet, et FSE kapitalis oleva osaluse üleandmist FSI-le ei saa käsitada riigiabina.

- 67 Nagu kohtujurist oma ettepaneku punktis 87 märkis, ei tehta ELTL artiklis 345 riigiomandi õiguslike režiimide jaoks riigiabieeskirjade järgimisel erandit, kuna ELTL artikli 106 lõikest 1 tuleneb, et ELTL konkurentsieeskirju, sealhulgas riigiabi reguleerivad eeskirjad, kohaldatakse ka riigiosalusega ettevõtjate suhtes. Lisaks, nagu märkis komisjon, riivaks see, kui nõustuda seisukohaga, et riigiabiéeskirjad ei ole kohaldatavad, sest abisaaja on riigiosalusega ettevõtja ja antud eelis jääb riigi majandussfääri laiemas tähenduses, nende eeskirjade kasulikku mõju ja looks põhjendamatu diskrimineerimise avalik-õiguslike ja eraõiguslike abisaajate vahel, rikkudes sellega ELTL artiklis 345 silmas peetud neutraalsuse põhimõtet.
- 68 Igal juhul tuleb märkida, et põhikohtuasjas ei ole tegemist mitte ainult finantsraskustes oleva riigiosalusega ettevõtja kapitali üleandmisega teisele riigiosalusega ettevõtjale, vaid ka selle kapitalisiirde adressaadiks oleva riigiosalusega ettevõtja kohustusega kõrvaldada selle raskustes oleva riigiosalusega ettevõtja netovara puudujääk.
- 69 Mis teiseks puudutab liikmesriikidevahelise kaubanduse kahjustamist, siis tuleb märkida, et põhikohtuasjas käsitletav üleandmine, nagu ka 70 miljoni euro eraldamine FSE-le, vähendab Arriva Italia ja teiste, muudes liikmesriikides kui Itaalia Vabariik asutatud ettevõtjate võimalust FSE-le usaldatud turul tegutseda. Neil asjaoludel tuleb FSE kapitalis oleva osaluse üleandmist FSI-le ilma vastutasuta, vaid viimase kohustusega kõrvaldada FSE netovara puudujääk, pidada meetmeks, mis võib mõjutada liikmesriikidevahelist kaubandust.
- 70 Mis kolmandaks puudutab küsimust, kas taristu- ja transpordiministeeriumile FSE kapitalis kuulunud osaluse üleandmine FSI-le võib kujutada endast valikulist eelist FSI-le, siis tuleb märkida, et kapitali üleandmine ilma rahalise vastutasuta loob põhimõtteliselt valikulise eelise sellele üksusele, kellele kapital üle antakse, kui selle üleandmise kuupäeval ületab selle kapitali väärtus nende võimalike kohustuste kulu, mida see üksus selle ülemineku tehingu raames kannab. Nii võib vaidlusalune üleandmine kujutada endast FSI jaoks valikulist eelist, kui FSE väärtus selle üleandmise kuupäeval – vajaduse korral suurendatuna 70 miljoni euro võrra, mille talle eraldas Itaalia riik – ületab investeeringu summa, mille FSI peab tegema, et täita oma kohustus kõrvaldada FSE netovara puudujääk; seda asjaolu tuleb kontrollida eelotsusetaotluse esitanud kohtul.
- 71 Selline üleandmine võib samuti anda valikulise eelise üksusele, mille kapital antakse üle, kui see toiming võimaldab tagada tema kestmajäämise. Põhikohtuasjas sõltub niisuguse FSE-le antud eelise olemasolu seega sellest, kas FSI kohustus kõrvaldada FSE netovara puudujääk võimaldab viimasel jätkata talle Apulia maakonna usaldatud raudteetaristu käitamist ja osutada sellel taristul veeteenuseid; seda asjaolu tuleb kontrollida eelotsusetaotluse esitanud kohtul.
- 72 Vastupidi sellele, mida väitsid Itaalia valitsus ja FSI kohtuistungil, ei nähtu Euroopa Kohtule esitatud toimiku materjalidest, et erainvestori kriteeriumi kohaldades oleks riigiosalusega ettevõtja, olgu see siis FSI või FSE, võinud tavalistele turutingimustele vastavatel asjaoludel saada sama eelise nagu see, mis anti talle riigi ressurssidest, kuna nagu on märgitud AGCM-i teates, ei hinnanud Itaalia riik FSE kapitalis oma osaluse FSI-le üleandmise kasumlikkust ilma vastutasuta – viimane võttis vaid kohustuse kõrvaldada FSE netovara puudujääk – enne selle üleandmise toimumist, mida eelotsusetaotluse esitanud kohus peab siiski kontrollima, võttes eelkõige arvesse auditiaruannet, millele Itaalia valitsus oma seisukohtades viitas, ning 2016. aasta märtsi- ja maikuu analüüsi, millele FSI viitas Euroopa Kohtu istungil.
- 73 Sellega seoses tuleb kõigepealt märkida, et kahtluse korral peab erainvestori kriteeriumi kohaldamiseks olema võimalik tuvastada üheselt ning lähtudes objektiivsetest ja kontrollitavatest tõenditest, et asjaomase liikmesriigi rakendatud meede pärineb temalt kui aktsionäriilt (5. juuni 2012. aasta kohtuotsus komisjon vs. EDF, C-124/10 P, EU:C:2012:318, punkt 82). 4. augusti 2016. aasta dekreedist nähtub aga, et FSE kapitalis osaluse üleandmisega FSI-le sooviti muu hulgas tagada tööhõive ja FSE osutatud veeteenuste jätkuvus. Lisaks oli selle tehingu eesmärk ka FSE kapitalis osaluse säilitamine avalikus sektoris. Erainvestor neid kaalutlusi siiski arvesse ei võta.

- 74 Seejärel tuleb märkida, et majandushinnangud, mis on koostatud pärast kõnealuse eelise andmist või asjaomase liikmesriigi tehtud investeringu tegeliku kasumlikkuse tagasiulatuvat tuvastamist, ei ole piisavad tõendamaks, et see liikmesriik tegi enne eelise andmist või eelise andmise ajal sellise otsuse aktsionärina (5. juuni 2012. aasta kohtuotsus komisjon vs. EDF, C-124/10 P, EU:C:2012:318, punkt 85). FSI sõnul ei saa FSE algatatud ennetava kompromissi menetluse positiivset tulemust seega arvesse võtta, et kontrollida, kas FSE kapitalis osaluse FSI-le üleandmine oli erainvestori kriteeriumiga kooskõlas.
- 75 Eeltoodud arvestades ei ole võimalik – kui käesoleva kohtuotsuse punktis 72 nimetatud kontrollist ei nähtu teisiti – kohaldada erainvestori kriteeriumi järeldamiseks, et taristu- ja transpordiministriumile FSE kapitalis kuulunud osaluse üleandmine FSI-le ei olnud antud juhul valikuline eelis.
- 76 Mis neljandaks puudutab küsimust, kas selline üleandmine võib moonutada konkurentsi, siis tuleb, nõustudes kohtujuristi seisukohaga tema ettepaneku punktis 118, märkida, et nimetatud üleandmine koosmõjus FSI kohustusega kõrvaldada FSE netovara puudujääk takistas seda, et FSE käitav taristu ja osutatavad veeteenused tellitakse teistelt ettevõtjatelt, nagu Arriva Italia jt.
- 77 Seda järeldust ei sea kahtluse alla ka asjaolu, et AGCM ei olnud Itaalia koondumisreegleid arvestades FSI ega FSE koondumise kontrolli läbi viinud, kuna nende reeglite seisukohast ei ole koondumise konkurentsimoju hindamine identne riigiabi võimaliku olemasolu hindamist reguleerivate normidega. AGCMi otsusest tuleneb nimelt, et tema antud hinnangu eesmärgiks oli kontrollida, kas selline koondumine võis tekitada turgu valitseva seisundi või seda tugevdada, mis võib oluliselt ja püsivalt kõrvaldada või vähendada konkurentsi asjaomastel turgudel, mitte aga seda, kas see võis moonutada konkurentsi ELTL artikli 107 lõike 1 tähenduses. Veel ilmneb AGCMi teatest, et viimase hinnangul võis põhikohtuasjas käsitletav üleandmine konkurentsi moonutada.
- 78 Sellest järeldub – eeldusel, et eelotsusetaotluse esitanud kohus asjaolusid kontrollib –, et suurtes raskustes olevale riigiosalusega ettevõtjale kuuluva kapitaliosaluse üleandmise teisele riigiosalusega ettevõtjale ilma vastutasuta, kuid pannes talle kohustuse raskustes oleva riigiosalusega ettevõtja netovara puudujääk kõrvaldada, võib kvalifitseerida riigiabiks.
- 79 Kõiki eeltoodud kaalutlusi arvestades tuleb esimesele küsimusele vastata, et ELTL artiklit 107 tuleb tõlgendada nii – eeldusel, et eelotsusetaotluse esitanud kohus asjaolusid kontrollib –, et nii rahasumma eraldamine suurtes finantsraskustes olevale riigiosalusega ettevõtjale kui ka liikmesriigile selle ettevõtja kapitalis kuuluva osaluse täies ulatuses üleandmine teisele riigiosalusega ettevõtjale ilma vastutasuta, kuid pannes talle kohustuse esimese ettevõtja netovara puudujääk kõrvaldada, võivad kujutada endast riigiabi ELTL artikli 107 tähenduses.

Teine küsimus

- 80 Kõigepealt tuleb märkida, et kuigi teises küsimuses viitas eelotsusetaotluse esitanud kohus ELTL artikli 107 lõikele 3, nähtub tema taotlusest, et see küsimus puudutab tegelikult ELTL artikli 108 lõiget 3, mille kohaselt on liikmesriigid kohustatud piisavalt aegsasti teavitama komisjoni kõikidest plaanidest abi andmise või muutmise kohta.
- 81 Oma teise küsimusega palub eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt selgitada, milliste tagajärgedega tuleb arvestada juhul, kui liidu õigust tuleb tõlgendada nii, et sellised meetmed nagu rahasumma eraldamine suurtes finantsraskustes olevale riigiosalusega ettevõtjale või liikmesriigile selle ettevõtja kapitalis kuuluva osaluse täies ulatuses üleandmine teisele riigiosalusega ettevõtjale ilma vastutasuta, kuid pannes talle kohustuse esimese ettevõtja netovara puudujääk kõrvaldada, tuleb kvalifitseerida riigiabiks ELTL artikli 107 tähenduses, kui nendest abimeetmetest ei ole komisjoni teavitatud, rikkudes sellega ELTL artikli 108 lõiget 3.

- 82 Eelotsusetaotluse esitanud kohus küsib oma teises küsimuses Euroopa Kohtult tõepoolest ka seda, kas juhul, kui tuvastatakse riigiabi olemasolu, on selline abi liidu õigusega kooskõlas. Kuid tema taotlusest ilmneb, et selle küsimusega soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus teada, kas juhul, kui vaidlusaluseid meetmeid võib pidada adressaatidele eelise andmiseks, on täidetud ka teised tingimused meetme kvalifitseerimisel riigiabiks, ning selles osas kattub teine küsimus seega esimese küsimusega.
- 83 Igal juhul tuleb meelde tuletada, et viidatud kohtupraktikast – millele ka eelotsusetaotluse esitanud kohus on viidanud – tuleneb, et abimeetmete siseturuga kokkusobivuse hindamine kuulub komisjoni ainupädevusse, alludes liidu kohtute kontrollile (11. juuli 1996. aasta kohtuotsus SFEI jt, C-39/94, EU:C:1996:285, punkt 42, ning 29. juuli 2019. aasta kohtuotsus Bayerische Motoren Werke vs. komisjon, C-654/17 P, EU:C:2019:634, punkt 79 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 84 Mis puudutab vastust teisele küsimusele, siis tuleneb väljakujunenud kohtupraktikast, et liikmesriikide kohtutel – kelle menetluses on hagi, mis põhineb komisjonile ELTL artikli 108 lõike 3 alusel riigiabist teatamise kohustuse väidetaval rikkumisel – tuleb riigisisese õiguse kohaselt välja selgitada kõik sellise rikkumise tagajärjed nii abimeetmete rakendamisaktide kehtivuse kui ka selle sätte vastaselt antud rahalise abi tagasinõudmise osas (vt selle kohta 26. oktoobri 2016. aasta kohtuotsus DEI ja komisjon vs. Alouminion tis Ellados, C-590/14 P, EU:C:2016:797, punkt 100 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 85 Sellega seoses tuleb rõhutada, et ebaseadusliku või siseturuga kokkusobimatu abi andmisele eelnenud olukorra ennistamise nõue on vajalik aluslepingute riigiabi käsitlevate õigusnormide kasuliku mõju säilitamiseks (7. märtsi 2018. aasta kohtuotsus SNCF Mobilités vs. komisjon, C-127/16 P, EU:C:2018:165, punkt 104 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 86 Põhikohtuasjas ja niivõrd, kui asjaomaseid meetmeid tuleb pidada riigiabiks, peab eelotsusetaotluse esitanud kohus selgitama välja kõik tagajärjed, mis tulenevad sellest, et nendest abimeetmetest ei ole komisjoni teavitatud, rikkudes ELTL artikli 108 lõiget 3, ning neid tuleb seega pidada ebaseaduslikuks.
- 87 Seoses 70 miljoni euro eraldamisega tuleb eelotsusetaotluse esitanud kohtul täpsemalt kindlaks teha eelis – sealhulgas sellele lisandunud intress –, mille FSE sai selle summa tema käsutusse andmisest, ja nõuda viimaselt selle eelise andnud rahasumma tagasimaksmist.
- 88 Mis puudutab FSE kapitalis oleva osaluse FSI-le üleandmist, siis tähendab varasema olukorra taastamine vastaval juhul seda, et see üleandmine pööratakse tagasi, andes FSE osaluse taas üle taristu- ja transpordiministeriumile ning neutraliseerides selle ülemineku kõik tagajärjed.
- 89 Kõiki eeltoodud kaalutlusi arvestades tuleb teisele küsimusele vastata, et liidu õigust tuleb tõlgendada nii, et kui sellised meetmed nagu rahasumma eraldamine suurtes finantsraskustes olevale riigiosalusega ettevõtjale või liikmesriigile selle ettevõtja kapitalis kuuluva osaluse täies ulatuses üleandmine teisele riigiosalusega ettevõtjale ilma vastutasuta, kuid pannes talle kohustuse esimese ettevõtja netovara puudujääk kõrvaldada, tuleb kvalifitseerida riigiabiks ELTL artikli 107 tähenduses, peab eelotsusetaotluse esitanud kohus välja selgitama kõik tagajärjed, mis tulenevad sellest, et neist abimeetmetest ei ole komisjoni teavitatud, rikkudes ELTL artikli 108 lõiget 3, ning neid tuleb seega pidada ebaseaduslikuks.

Kohtukulud

- 90 Kuna põhikohtuasja poolte jaoks on käesolev menetlus eelotsusetaotluse esitanud kohtus pooleli oleva asja üks staadium, otsustab kohtukulude jaotuse liikmesriigi kohus. Euroopa Kohtule seisukohtade esitamise seotud kulusid, välja arvatud poolte kohtukulud, ei hüvitata.

Esitatud põhjendustest lähtudes Euroopa Kohus (teine koda) otsustab:

- 1. ELTL artiklit 107 tuleb tõlgendada nii – eeldusel, et eelotsusetaotluse esitanud kohus asjaolusid kontrollib –, et nii rahasumma eraldamine suurtes finantsraskustes olevale riigiosalusega ettevõtjale kui ka liikmesriigile selle ettevõtja kapitalis kuuluva osaluse täies ulatuses üleandmine teisele riigiosalusega ettevõtjale ilma vastutasuta, kuid pannes talle kohustuse esimese ettevõtja netovara puudujääk kõrvaldada, võivad kujutada endast riigiabi ELTL artikli 107 tähenduses.**
- 2. Liidu õigust tuleb tõlgendada nii, et kui sellised meetmed nagu rahasumma eraldamine suurtes finantsraskustes olevale riigiosalusega ettevõtjale või liikmesriigile selle ettevõtja kapitalis kuuluva osaluse täies ulatuses üleandmine teisele riigiosalusega ettevõtjale ilma vastutasuta, kuid pannes talle kohustuse esimese ettevõtja netovara puudujääk kõrvaldada, tuleb kvalifitseerida riigiabiks ELTL artikli 107 tähenduses, peab eelotsusetaotluse esitanud kohus välja selgitama kõik tagajärjed, mis tulenevad sellest, et neist abimeetmetest ei ole komisjoni teavitatud, rikkudes ELTL artikli 108 lõiget 3, ning neid tuleb seega pidada ebaseaduslikuks.**

Allkirjad